

TASHKILOT KAPITALLARINI INVESTITSIYAVIY VA MOLIYAVIY
FAOLIYAT TURLARI BO'YICHA XARAJATLARI

Aziza Egamnazarova Ernazar qizi-Student of Gulistan State University

Mamatkarimova Charos Baxrom qizi- Student of Gulistan State University

Turaeva Gulizaxro- PhD, Senior Lecturer of Gulistan State University, Uzbekistan

Annotatsiya: Maqolada pul mablag'lari hisobini ham nazariy ham amaliy jihatdan o'rganish kelgusida moliyaviy hisobning uslubiy asoslaridan biri hisoblangan bugalteriya hisobi hisob- varaqlar rejasini moliyaviy hisobot shakllari talab qiladigan ma'lumotlarni yig'ish, qayta ishlash va saqlash nuqtai nazaridan rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Hisob kitob scheti, naqdsiz pul, to'lov topshiriqnomasi, aksept me'morial order, akkreditiv, chek daftarchalari, uzoq muddatki kreditlar.

Kirish.

Ma'lumki, iqtisodiyot rivojlanishining barcha bosqichlarida naqd pulsiz hisob kitoblar alohida ahamiyatga ega bo'lgan va ularni hisobga olish tartibi o'sha davrdagi iqtisodiyotning rivojlanishi darajasidan kelib chiqqan. Bozor iqtisodiyoti sharoitida naqd pulsiz hisob kitoblardan samarali foydalanish korxonalar iqtisodiyotining barqaror rivojlanishini ta'minlovchi asosiy omillardan biridir. Chunki korxonalar faoliyatining uzluksiz davom etishini ta'minlash uchun zarur ishlab chiqarish zahiralari va mehnat vositalari sotib olish, davlat byujetidan tashqari fondlar uchun to'lovlarni amalga oshirish ma'lum miqdorda naqd pulsiz hisob kitoblar talab qiladi.

Muxokama va natijalar

Korxonalar amalga oshiruvchi har qanday faoliyat turi pul mablag'larini talab qiladi. Korxonalar pul mablag'lari asosan mahsulot, ish va xizmatlar, shuningdek qimmatbaho qog'ozlarni va mol mulkni sotishdan kelib tushadi. Yuridik shaxslarning pul mablag'larining tashkil topishi, saqlanishi va ulardan foydalanish tartibi O'zR Markaziy banki boshqaruvi tomonidan nazorat qilinadi. 2015 yil 16 mayda MB tomonidan tasdiqlangan va 2015 yil 22 iyunda Adliya Vazirligi tomonidan ro'yxatga olingan "Yuridik shaxslar tomonidan kassa operatsiyalarini amalga oshirish Qoidalari"da batafsil yoritib berilgan.

Korxonalarda pul mablag‘larining buxgalteriya hisobini yuritish ko‘p jihatdan ularning turkumlanishiga bog‘liq. Chunki pul mablag‘larining qaysi manbalardan kelib tushishi va qaysi yo‘nalishlar bo‘yicha sarflanishini tahlil qilish asosida ulardan samarali va maqsadga muvofiq foydalanish mumkin.

Hozirda amaliyotda pul mablag‘lari quyidagicha turkumlanadi:

- 1) valyuta turlari;
- 2) qaysi joyda saqlanishi;
- 3) qaysi maqsadlarga sarflanishi;
- 4) qaysi manbalardan kelib tushishi;
- 5) pul mablag‘lari turlari.

Respublikamizda xo‘jalik sub‘ektlariga nafaqat O‘zbekiston milliy valyutasi so‘mda balki boshqa chet el valyutalarida ham banklarda hisob raqamlarini ochish imkoniyatlari berilgan. O‘zR Markaziy bankining qaroriga ko‘ra, barcha xo‘jalik sub‘ektlariga 1999 yil 1 iyuldan boshlab, bir necha banklarda o‘zlarining turli valyutalardagi hisob raqamlarini ochish imkoniyati berildi. (1-jadval)

1-jadval. Kapitallarning faoliyat shakllari bo‘yicha xarajatlari ¹

№	Faoliyat turlari	Pul mablag‘larining sarflanishi
1	Asosiy (operatsion) faoliyat	a) ish haqi b) ishlab chiqarish zahiralarini sotib olish c) xarajatlarni to‘lash d) olingan kreditlarga foizlar to‘lash e) soliqlarni to‘lash
2	Investitsiyaviy faoliyat	a) asosiy vositalarni sotib olish b) qimmatli qog‘ozlarni sotib olish v) kreditlar berish
3	Moliyaviy faoliyat	a) o‘z aksiyalarini sotib olish

¹ Muallif ishlanmasi asosida tuzilgan.

	b) obligatsiyalar bo'yicha to'lovlarni amalga oshirish v) dividendlar bo'yicha to'lovlarni amalga oshirish
--	---

Pul mablag'larining akkreditiv va chek daftarchasi shakliga o'tkazilishidan ko'zlangan asosiy maqsad, xo'jalik sub'ektlari o'rtasidagi hisob-kitoblarni tezlatish va ishonchdan chiqqan yoki bir-biridan ancha uzoqda joylashgan yuridik shaxslar o'rtasidagi hisob-kitoblarda qo'llashdan iboratdir.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda pul mablag'lari bu – korxonaning asosiy to'lov vositalaridan biri hisoblanadi. Korxonalarining pul mablag'la'i asosan hisob-kitob schetida, kassada, valyuta schetida va maxsus schetlarda saqlanadi. Pul mablag'lari hisobi kassa kitobi, kassa kirim-chiqim orderlari, hisob-kitob schetidan ko'chirmalar va boshqa hujjatlar yordamida yuritiladi. Korxonalarining bankdagi milliy va xorijiy valyuta hisob raqamlarida saqlanayotgan pul mablag'lari mamlakatimiz iqtisodiyotining poydevorini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Shunday qilib, pulning birinchi vazifasi mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishga xizmat qilsa, ikkinchi vazifasi esa korxonalarga ma'lum miqdorda daromad keltirishdan iboratdir.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Л.Ю. Рыжановская, 2010 Национальное агентство финансовых исследований [Электронный ресурс].
2. Remund D. Financial literacy explicated: the case for a clearer definition in an increasingly complex economy. *Journal of Consumer Affairs*, 2010, vol. 44, no. 2, pp. 276–295
3. Turayeva, G. (2023). The significance of sustainability of grain production in the consumer basket. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 420, p. 01019). EDP Sciences.
4. Gulizahro, T. (2023). The importance of developing the exchange mechanism and online trade in the E-commerce system (in the example of grain trade). *Raqamli iqtisodiyot (Цифровая экономика)*, (2), 14-20.
5. Daminova K. M. et al. Evaluation of prodromal stage biomarkers in parkinson's disease and their role in disease progression use of modern digital technologies //Proceedings of the 6th International Conference on Future Networks & Distributed Systems. – 2022. – С. 408-411.

6. Qaxxorovna T. G. et al. The Impact of Artificial Intelligence on the Economy //Science and innovation. – 2024. – Т. 3. – №. Special Issue 18. – С. 1041-1045.
7. Qakhkhorovna T. G. et al. Factors reducing the cost of production in the development of the agricultural economy //Gospodarka i Innowacje. – 2022. – Т. 21. – С. 184-187.
8. Тураева Г. К. АКТУАЛЬНОСТЬ ОБЕСПЕЧЕНИЯ СТАБИЛЬНОСТИ ПРОИЗВОДСТВА ЗЕРНА В НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ //Экономика и социум. – 2024. – №. 2-1 (117). – С. 1387-1394.
9. Sharipov, K., Abdullaeva, S., Khalilov, S., & Xadjibayev, A. (2025). Analysis of the effectiveness of hydrocarbon vapor condensation. International Journal of Artificial Intelligence, 1(2), 1287-1291.
10. Azamatov, Z., Akbarova, N. A., Redkorechev, V. I., & Xhusainov, I. A. (2014). The hybrid holographic concentrator of solar energy. Uzbekiston Fizika Zhurnali, 16(5), 347-352.